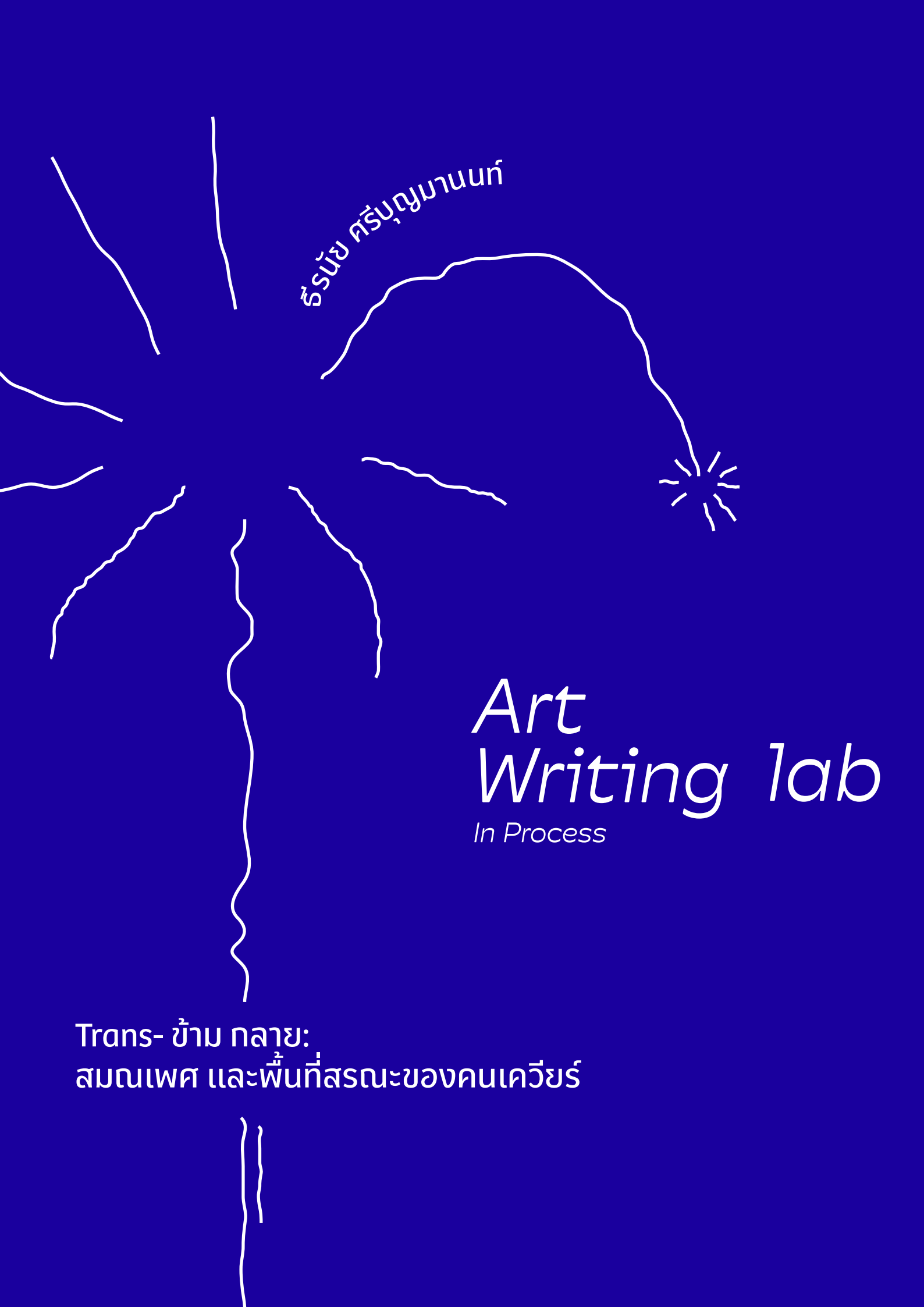

ธีรนัย ศรีบุญมานนท์

Art Writing lab

In Process

Trans- ข้าม กลาย:
สมณเพศ และพื้นที่สรีระของคนเควีียร์

Trans- ข้าม กลาย: สมณเพศ และพื้นที่สละของคนเควียร์

ธีรชัย ศรีบุญมานนท์

“ขอภัย! พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นี้อนุญาตให้เข้าเฉพาะผู้หญิงและคนเควียร์
ผู้ชายรักต่างเพศสามารถเข้าชมได้โดยกรรณางุ้งผ้าถุง”

ข้อความข้างต้นปรากฏอยู่บนป้ายหน้าห้องจัดแสดงผลงานศิลปะที่มีมาณะระย้าสีจิวร
สุดทางของนิทรรศการภายใต้โครงการบ่มเพาะและสร้างเครือข่ายศิลปินรุ่นใหม่ ครั้งที่ 9:
พูดไปสองไพเบี้ย? บริเวณชั้น 7 ของหอศิลป์กรุงเทพฯ ครั้นเมื่อมันถูกขยายเสียงของตัวเอง
ผ่านไซเคียลมีเดีย “มนุสโสสิ” ผลงานศิลปะของเจษฎา จันทร์แย้ม ศิลปินข้ามเพศอทวิลักษณ์
ก็ถูกเปิดการมองเห็นให้คนได้ทำความรู้จักงานมากขึ้น กลายเป็นประเด็นถกเถียงบนเฟสบุ๊ก
และถาโถมด้วยคอมเมนต์ที่มองว่าการตั้งป้ายดังกล่าวนั้นก็ดกัณเพศชาย และไม่ได้คำนึงถึง
การปฏิบัติทางเพศอย่างเท่าเทียม

คำถาม ผลงานศิลปะเควียร์นี้พยายามจะกิดกัณเพศชาย และไม่ได้คำนึงถึงการปฏิบัติ
ทางเพศอย่างเท่าเทียมจริงหรือ? แล้วคนเควียร์อยู่ตรงไหนของพื้นที่ทางศิลปะ?

“มนุสโสสิ” เป็นผลงานศิลปะจัดวางที่ประกอบไปด้วยภาพยนตร์ฟิล์ม 16 มม.ความยาว
19 นาที ที่ถูกฉายบนจอผ้าดิบที่แขวนไว้กลางห้องเมืองฟ้าที่มีภาพวาดปูเมฆอยู่เบื้องล่างจิวร
พิมพ์ภาพแม่สี ภาพถ่ายยายของศิลปินที่ฝังอยู่ในเรซินคล้ายอัมพันและบายศรีพญานาคที่ทำ
จากจิวรเหลือใช้

ภาพยนตร์ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของเจษฎา ในฐานะลูกของแม่ และหลานของยาย
หลานผู้ถือครองตนเป็นพญานาคและปรารถนาอยากจะทำบวชให้ยายที่เสียไป แต่กลับต้องปะทะ
กับร่างกายที่กำลัง trans- และคติพุทธไทยที่เชื่อว่ามิเพียงเพศกำเนิดชายเท่านั้นที่จะสามารถ
บวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่ หรือผู้อุปการะเลี้ยงดูได้ ในความยาว 19 นาทีนั้น ศิลปินได้เผย
ความเป็นหญิงผ่านตัวละครแม่ ยาย และตนเองที่กำลัง ข้าม ไปสู่พรมแดนของความเป็นหญิง
แม้ตนจะเคยมีเพศกำเนิดชายและเคยครองสถานะผู้มีบุญ ก็กลับ กลาย เป็นคนบาปของสังคม
และพระพุทธศาสนาไปโดยปริยาย

ศิลปินถือครองพยานาคเป็นอัตลักษณ์เครื่องหมายของตน อัตลักษณ์ที่เรื่องเล่าพระพุทธศาสนา มักผลักไสให้อยู่ชายขอบ เป็นบัณฑิตเกะกุก ถึงกระนั้นในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น สมันตปาสาทิกา (อรรถกถาพระวินัย) มีการจำแนกบัณฑิตออกเป็น 5 ประเภท แต่บัณฑิตในพระวินัย ดังเดิมนี้นี้ ไม่ได้หมายรวมถึงกลุ่มคนเพศหลากหลาย LGBTQIAN+ หรือคำว่า กะเทย ในความหมาย ปัจจุบันทั้งหมด นั้นหมายความว่าตามพระวินัยแล้ว กลุ่มคนเพศหลากหลายสามารถบวชได้ ?

แล้วทำไมต้องบวชให้ได้ ? ศิลปินจำลองการบวชขึ้นในผลงานศิลปะของตนเองให้เป็นไป ในเชิงสัญลักษณ์ และเป็นพิธีกรรมแห่งการปลดปล่อยตนเองจากปมในอดีตที่ผูกมัดตนไว้ มากกว่าการพูดถึงภาวีวิทยาของการอุปสมบท หรืออะไรที่ทำให้บุคคลหนึ่ง กลาย 'เป็นพระ' หรือสมณเพศขึ้นมาได้

ถ้าจะพูดถึงการอุปสมบทตามคติพุทธและการถือครองพุทธปฏิบัติ สามารถมองได้เป็น สองวิธีปฏิบัติใหญ่ ๆ ได้แก่ การปฏิบัติในเชิงศีลธรรม (โลกียธรรม) ว่าด้วยการสร้างคุณงาม ความดีเพื่อความสุขในมิติมนุษย์ และการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้น (โลกุตระธรรม) หรือแนวทางที่ มุ่งตรงสู่การทลายกรอบของสังสารวัฏ การยกระดับจิตใจให้อยู่เหนือโลก เพื่อดับความทุกข์ทั้งปวง อย่างสิ้นเชิงและมุ่งสู่การบรรลุนิพพาน ถึงกระนั้น ก็ขึ้นอยู่กับสมณะเพศว่าจะถือครองพุทธปฏิบัติ แบบใด จะเน้นไปสายถือศีลเป็นหลัก หรือเขยิบไปสู่สายที่มุ่งเน้นการหลุดพ้น อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงสองพุทธปฏิบัติดังกล่าว คงไม่ใช่สาระสำคัญของบทวิจารณ์บทนี้ เป็นเพียงความเป็น ไปได้ของประเด็นเมื่อมีการสร้างงานที่ต้องการจะตั้งคำถามต่อการอุปสมบทตามคติพุทธ

การก้าวข้ามอดีตของศิลปิน คือสาระสำคัญของงานชิ้นนี้ คู่ขนานไปกับการท้าทายและ ทวงคืนพื้นที่ของคนเคี้ยวจากโลกบรรทัดฐานที่ว่าเพศสภาพตรงกับเพศกำเนิดเป็นสิ่งที่ เป็น ธรรมชาติหนึ่งเดียว เป็น "ปกติ" หนึ่งเดียว และเหนือกว่ารูปแบบอื่น ๆ โดยมองว่าเพศมี เพียงสองเพศที่ตรงข้ามกัน และเพศชายเป็นเพศศักดิ์สิทธิ์ ศิลปินจึงหยิบกฎข้อบังคับของ พุทธศาสนสถานหลาย ๆ แห่งที่กีดกันไม่ให้เพศหญิงเข้าไปข้างใน บิดระเบียบดังกล่าว (twist) ให้เป็นสาระสำคัญของงาน บังคับให้ผู้ชายสวมผ้าถุงก่อนถึงจะเข้าชมนงานได้ เพื่อตั้งคำถามถึง บรรทัดฐานของความศักดิ์สิทธิ์ที่พระพุทธศาสนาเลือกที่จะหยิบยื่นให้กับเพศชาย รวากับว่า นั่นคือมนุษย์สมบูรณ์ที่เหนือกว่าเพศใด ๆ และให้เพศชายได้เข้าใจวิถีวิทยาของการ trans- บ้าง แม้เพียงแค่สวมผ้าถุง

“มนุสโสสิ” ความหมาย คำตอนขานนาค เป็นคำที่ถูกใช้ในยามที่นาคจะเข้าไปบวชเป็นพระ ครั้นเคยมีเรื่องเล่าของพญานาคในพระไตรปิฎก ว่าด้วยการแอบขึ้นจากเมืองบาดาลมาบวชเป็นพระนาคในพิธีอุปสมบทจึงต้องถูกถามก่อนว่า มนุสโสสิ ที่แปลว่า 'เป็นมนุษย์ใช่ไหม?'

หากทรานส์และคนเคียวียังคงไม่อาจอย่างกรายเข้าสู่บทบาทอันศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นมนุษย์นั้นได้ พื้นที่ทางศิลปะอาจเป็นพื้นที่แห่งสภาวะเดียวที่คนเคียวียะยึดถือเป็นที่พึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นดินแดนสุขาวดีส่วนตัว

